

HISTÓRIE

Až v druhom ročníku na univerzite som začala premýšľať o britskej histórii, pokiaľ ide o ľudí s čiernou farbou pleti. Mala som devätnásť alebo dvadsať a práve som si našla novú kamarátku. Študovali sme rovnaký študijný odbor a trávili sme spolu čas skôr zo strachu z osamelosti ako kvôli spoločným záujmom. Pri výbere predmetov na ďalší semester sme sa obe rozhodli pre kurz transatlantického obchodu s otrokmi. Ani jedna z nás nevedela, čo od toho môže očakávať. S históriou ľudí s čiernou farbou pleti (*black history*) som sa stretla iba prostredníctvom na Ameriku zameraných náučných výstav a učebných plánov na základných a stredných školách. Známe mená z histórie amerického hnutia za občianske práva – najmä Rosa Parksová, Harriet Tubmanová a jej pod-

zemná železnica a Martin Luther King – boli pre mňa dôležité, ale zároveň príliš cudzie, vzdialené od života mladého čierneho dievčaťa vyrastajúceho v severnom Londýne.

Ten krátky kurz však úplne zmenil moju perspektívu. Koloniálna minulosť Británie a jej história obchodu s otrokmi sa mi zrazu zdali bližšie ako kedykoľvek predtým. Dozvedela som sa, že môžete nastúpiť do vlaku a o tri hodiny sa ocitnete v prístave, kde sa kedysi obchodovalo s otrokmi. A tak som sa vybrala do Liverpoolu, ktorý bol najväčším otrokárskeým prístavom vo Veľkej Británii. Celkovo prešlo cez liverpoolske prístavy jeden a pol milióna Afričaniek a Afričanov. Prístav Albert Dock bol otvorený štyridsať rokov po tom, ako posledná britská otrokárska loď *Kitty's Amelia* vyplávala z mesta, ale neexistovalo lepšie miesto, odkiaľ som sa mohla pozeráť na more a myslieť na spoluvinu Veľkej Británie na obchodovaní s otrokmi. Stála som na okraji prístavu a bola som smutná. Keď som prechádzala okolo najstarších budov v meste, bolo mi zle. Kamkoľvek som sa pozrela, videla som pozostatky otrokárstva.

Na univerzite mi začalo postupne všetko do seba zapadať. Zreteľne si pamätám diskusiu na seminári o tom, či je rasizmus iba diskriminácia alebo ide o diskrimináciu spojenú s mocou. Keď som premýšľala o moci, uvedomila som si, že rasizmus je oveľa viac ako len predsudky. Rasizmus – to znamená byť v pozícii, keď môžete negatívne ovplyvniť šance iných ľudí. Začala som uvažovať úplne inak. Moja kamarátka sa zúčastnila ešte niekoľkých seminárov a potom na kurz prestala chodiť úplne. „Nie je to nič pre mňa,“ povedala.

Jej slová mi nepadli dobre. Teraz tomu už rozumiem. Pohoršoval ma jej pocit, že sa jej táto časť britských dejín nijakým spôsobom netýka. Voči faktom bola úplne ľahostajná. Možno sa jej historické svedectvá nezdali dosť autentické, naliehavé alebo zásadné pre náš súčasný spôsob života. Neviem, čo si myslela, pretože mi v tom čase chýbala slovná zásoba potrebná na tento typ diskusie. No dnes viem, že som na ňu bola nahnevaná, pretože som mala pocit, že jej belošstvo jej umožnilo nezaujímať sa o dejiny Veľkej Británie plné násilia. Mohla odvrátiť zrak a odísť. Pre mňa to však nebola téma, ktorá sa dá zo štúdia vynechať.

S technologickým pokrokom, ktorý mení naše životy prudkým tempom – pričom k obrovským míľnikom nedochádza v priebehu storočí, ale skôr desaťročí –, sa minulosť zdá byť vzdialenejšia než kedykoľvek predtým. V tejto súvislosti je ľahké považovať otrokárstvo za *niečo hrozné*, čo sa *stalo veľmi dávno* (sic!). Je ľahké presvedčiť seba samého, že minulosť nemá nič spoločné s naším súčasným životom. Určite – ale zákon o zrušení otroctva bol v britskom impériu prijatý v roku 1833, pred necelými dvesto rokmi. Ak zvažíme, že Briti začali obchodovať s africkými otrokmi v roku 1562, existovalo otroctvo ako inštitúcia v Británii oveľa dlhšie, ako je v súčasnosti zrušené – viac ako dvestosedemdesiat rokov. Celé generácie ukradnutých čiernych životov, rozvrátených rodín, rozdelených komunít. Tisíce ľudí, ktorí sa narodili ako otroci a zomreli v otroctve bez toho, aby vedeli, čo znamená byť slobodní. Tolko ľudí, ktorí prežili svoje životy v neustálej brutalite, násilí a nekonečnom strachu. Biele bohatstvo sa z generácie na generáciu znásobovalo ziskom z otroc-

tva, ktoré postupne presakovalo do štruktúry britskej spoločnosti.

Otokárstvo bolo medzinárodným obchodom. Bieli Európania vrátane Britov obchodovali s africkými elitami a dodávali im rôzny tovar výmenou za Afričanov a Afričanky, ktorých niektorí bieli otrokári nazývali „čiernym dobytkom“. Odhaduje sa, že počas obchodu s otrokmi bolo cez Atlantický oceán prepravených jedenásť miliónov čiernych Afričanov, ktorí mali zadarmo pracovať na cukrových alebo bavlníkových plantážach v Amerike a západnej Indii.

Obchodné záznamy z tohto obdobia pripomínali účtovníctvo moderných spoločností – zaznamenávali sa zisky a straty, zostavovali sa podrobné zoznamy nakúpených a predaných čiernych ľudí. Tieto ľudské domáce zvieratá – „čierny dobytok“ – boli ideálnym tovarom. Obchodovanie s nimi bolo naozaj lukratívnou záležitosťou. Pôrodnosť čiernych žien bola industrializovaná. Deti narodené v otroctve sa automaticky stali majetkom otrokárov, pre ktorých boli zdrojom neobmedzenej pracovnej sily bez akýchkoľvek ďalších nákladov. Reprodukčný priemysel bol ešte efektívnejší vďaka rutinnému znásilňovaniu afrických otrokyní bielymi otrokármi.

Súčasťou výkazov ziskov a strát boli aj záznamy o úmrtiach „čierneho dobytká“, pretože nimi trpel obchod. Obrovské lode, ktoré prevážali černochoch a černošky cez Atlantický oceán, boli preplnené. Cesta trvala až tri mesiace. Každý otrok mal okolo seba priestor veľkosti rakvy a celú cestu musel prežiť v špine, výkaloch a iných telesných tekutinách. Mŕtvych a umierajúcich

hádzali kvôli zárobku cez palubu: poistenie bolo vyplácané za otrokyne a otrokov, ktorí zahynuli počas plavby.

Nákres otrokárskej lode *Brooks*, ktorý prvýkrát uverejnil v roku 1788 abolitionista William Elford, zobrazoval typické podmienky plavby.¹ Ukazuje loď na prasknutie naplnenú otrokmi: ľudia ležia na chrbte jeden vedľa druhého v štyroch radoch (okrem toho sa na korme nachádzajú tri kratšie rady), ilustrujúc tak bezcitnú efektívnosť pri preprave nákladu ľudí z Afriky. Loď *Brooks* patrila obchodníkovi z Liverpoolu Josephovi Brooksovi.

Obchod s otrokmi sa však neuskutočňoval len v Liverpoole. Otrokárske prístavy sa nachádzali aj v Bristol, Lancasteri, Exeteri, Plymouth, Bridport, Chesteri, Poulton-le-Fylde v grófstve Lancashire a – samozrejme – v Londýne.² Aj keď zotročených Afričanov pravidelne prepravovali pozdĺž britských brehov, plantáže, na ktorých dreli, sa nenachádzali v Británii, ale v jej zámorských kolóniách. Väčšina z nich sa nachádzala v Karibiku, takže na rozdiel od Američanov prevažná časť Britov videla len zisk, no nie krv. Niektorí Briti vlastnili plantáže, ktorých prevádzka bola založená takmer výlučne na práci otrokov. Iní si kúpili iba hrstku plantážnych otrokov v nádeji, že dosiahnu návratnosť svojich investícií. Mnoho Škótov odišlo na Jamajku, kde pracovali ako otrokári, a niektorí z nich po návrate do Británie priniesli so sebou svojich otrokov. Otroci, ako každý osobný majetok, sa dedili a veľa Angličanov žilo pohodlne z driny zotročených černochoch a černošiek bez toho, aby sa priamo podieľali na ich nákupe a predaji.

Spoločnosť pre zrušenie obchodu s otrokmi (*The Society for Effecting the Abolition of the Slave Trade*), ktorá

bola založená v Londýne v roku 1787, vznikla na podnet štátneho úradníka Granvilla Sharpa a aktivistu Thomasa Clarksona. Sharp a Clarkson ho založili spolu s ďalšími desiatimi mužmi, z ktorých väčšinu tvorili kvakeri. Kampaň viedli štyridsaťsedem rokov, pričom si získali širokú podporu a záujem aj medzi poprednými členmi Dolnej snemovne, z ktorých najznámejším bol abolicionista William Wilberforce.

Verejný tlak spôsobený kampaňou viedol k úspechu a v roku 1833 bolo otrokárstvo v britskom impériu parlamentným zákonom zrušené. Kompenzácia za likvidáciu významného a lukratívneho priemyslu však nebola priznaná tým, ktorí boli zotročení. Práve naopak. Šeky vyrovnávajúce finančnú stratu získalo 46 000 britských občanov, bývalých otrokárov.³ Toto jednostranné odškodnenie sa zdalo pre krajinu, ktorá obchodovala s ľuďmi, logickým riešením.

Zákon o zrušení otroctva však nevedol k zmene vnímania Afričaniek a Afričanov z kvázi zvierat na ľudí. Uplynulo takmer dvesto rokov a stále nedošlo k náprave.

Po ukončení štúdia som sa chcela dozvedieť viac. Chcela som vedieť, aký bol osud černošiek a černochovo vo Veľkej Británii po otroctve. Informácie týkajúce sa tejto témy však neboli ľahko dostupné. Túto históriu poznali iba ľudia, ktorým na nej skutočne záležalo a vedeli o nej len vďaka vlastnému intenzívnemu samoštúdiu. Tak som sa pustila do pátrania a začala som práve Mesiacom čiernej histórie (*Black History Month*).